

Матвеева К.С.

викладач кафедри іноземних мов
Миколаївського національного аграрного університету

АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті наведено аналіз експериментального навчання з формування навичок англійського мовлення у контексті професійної підготовки економістів.

Ключові слова: професійна підготовка економістів, експериментальне навчання, навички англійського мовлення.

В статті приведено аналіз експериментального навчання з формування навичок англійської мови в контексті професійної підготовки економістів.

Ключевые слова: профессиональная подготовка экономистов, экспериментальное обучение, навыки английской речи.

The experimental education on forming English speech skills in the context of vocational training of economists is analysed.

Key words: vocational training of economists, experimental education, English speech skills.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток економічних і політичних зв'язків України з світовою спільнотою спричинив нагальну потребу в фахівцях економічного профілю, які можуть вільно спілкуватися англійською мовою для вирішення професійних завдань. Тому вивчення англійської мови у процесі професійної підготовки економістів знаходиться у стадії інтенсивного розвитку, що безперечно впливає на зростання попиту на інновації навчання у ВНЗ. В той же час, в Україні не існує єдиної узгодженої типової програми вивчення англійської мови для студентів економічних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Останніми роками проблемі дослідження англійської мови за професійним спрямуванням, у тому числі й розробці новітніх методик та програм для студентів економічних спеціальностей, присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів: В.М. Александрова, Г.І. Бородіної, І.Б. Каменської, С.П. Кожушко, З.М. Корневої, М.М. Метьолкіної, О.Б. Тарнопольського, N. Brieger, J. Comfort, A. Dudley-Evans, M. Ellis, C. Johnson та ін. Проведений аналіз показав недостатню представленість дидактичного матеріалу, націленого на формування та розвиток навичок англійського мовлення студентів економічних спеціальностей, які необхідні для здійснення ефективної комунікації у професійному середовищі.

Формулювання цілей статті. Основними цілями статті є:

1. Розглянути основні аспекти експериментального навчання навичкам володіння англійським мовленням у контексті професійної підготовки студентів

економічних спеціальностей.

2. Проаналізувати результати експериментального навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним завданням педагогічного експерименту є підтвердження його гіпотези, згідно якої ефективним способом формування навичок володіння англійським мовленням студентів економічних спеціальностей в немовних ВНЗ є авторська методика, яка базується на навчанні студентів англійській мові для професійних цілей на основі використання експерієнційно-інтерактивного підходу: різних форм тренінгів, рольових ігор, які моделюють реальні економічні ситуації та спрямовані на рефлексію у студентів власного особистісно-професійного розвитку [4, с. 127].

Розроблену гіпотезу було перевірено в ході природного експериментального навчання протягом 2010-2011 навчального року.

У експерименті взяло участь 248 студентів, з них 122 студенти експериментальної групи (ЕГ) і 126 студентів контрольної групи (КГ), причому перед експериментальний рівень сформованості навичок англійського мовлення студентів був приблизно однаковим. Студенти контрольної групи вивчали англійську мову за професійним спрямуванням за діючими навчальними програмами з англійської мови для студентів економічних спеціальностей розробленими викладачами кафедр іноземних мов Миколаївського національного аграрного університету та Херсонського державного університету, в той час як у навчання студентів експериментальної групи було впроваджено авторську методику, спрямовану на інтенсивне формування навичок володіння англійським мовленням для професійних цілей.

У контрольних і експериментальних групах оцінка рівня сформованості навичок англійського мовлення здійснювалася на початку курсу та після його завершення.

Свідченням отриманих результатів виступають їх відповіді та робота на практичних заняттях, а саме участь у змодельованих ситуаціях професійного спілкування, нарадах і переговорах; анкетуванні; результати виконання контрольних завдань, самооцінка рівня сформованих іншомовних комунікативних навичок. Після проведення формувального експерименту було зроблено контрольну експертну перевірку і в такий спосіб визначено динаміку змін, які відбулись завдяки реалізації методики формування навичок англійського мовлення у студентів експериментальної групи.

Шляхом складання всіх критерійних показників у групах і їх розподілу на кількість учасників експерименту, було визначено середні показники для експериментальної і контрольної груп по кожному із запропонованих критеріїв:

- термінологічному (пов'язаному з використанням економічних термінів, які вживаються в англійській мові за професійним спрямуванням);

- документаційному (відображає сформованість навичок роботи з типовими документами);

- комунікативно-ситуативному (який характеризує наявність навичок ефективного спілкування англійською мовою у ситуаціях професійної комунікації з використанням відповідних мовленнєвих формул і стратегій спілкування) [2, с. 239].

Необхідно так само зазначити, що оцінка результатів експерименту на констатувальному та формувальному етапах проводилася одними і тими ж

«незалежними експертами», що свідчить про об'єктивність результатів експерименту.

Практичний досвід з методики викладання іноземних мов останніх років показав, що випускники економічних спеціальностей немовних ВНЗ зазвичай (залежно від особистісних характеристик і якості викладання) досягають основного робочого рівня володіння англійським мовленням для професійних цілей B1. При цьому менш успішні студенти володіють англійським мовленням на рівні A2 (базовий рівень), більшість студентів демонструють рубіжний рівень володіння англійським мовленням B1. У частини студентів, які мають незначний практичний досвід використання англійської мови за професійним спрямуванням, навичками англійського мовлення сформовані на рівні B2 (просунутий робочий рівень) і, тільки у незначній кількості студентів, – на рівні C1. Ці дані були підтверджені і на констатувальному етапі експерименту, в процесі попереднього опитування студентів експериментальної і контрольної груп [2, с. 240].

Орієнтуючись на вихідні дані щодо рівнів володіння англійським мовленням за професійним спрямуванням студентів, які брали участь в експериментальному навчанні, було розроблено інтегрований курс навчання, а також контрольні завдання для перевірки рівнів сформованості навичок англійського мовлення студентів економічних спеціальностей. При відборі учасників експерименту для контрольної та експериментальної груп були заздалегідь виключені найбільш слабкі студенти, що володіють діловим англійським мовленням на рівні A1 і A2. Через низький рівень володіння англійською мовою в цілому, проходження спецкурсу могло б створити для них труднощі розуміння професійно-орієнтованого змісту та виконання комунікативних завдань. Тому при розробці навчальної програми спецкурсу й проведенні експерименту розглядалися тільки три рівні володіння англійським мовленням за професійним спрямуванням: B1, B2 і C1 [3, с.324].

Необхідно зазначити, що сума показників по рівнях B1 + B2 + C1 до проведення експерименту в деяких випадках може бути дещо менше 100 % за рахунок незначного числа тих студентів, які не змогли продемонструвати рівень вище за A2. Те саме явище спостерігалось й після експерименту за рахунок переходу невеликої частини студентів з рівня A2 на рівень B1. Ріст числа показників у контрольній групі може, частково змінюватися й за рахунок обміну інформацією студентів цієї групи зі студентами експериментальної групи з питань механізму оцінювання їх іншомовних комунікативних навичок до і після експерименту.

Звернемося до детального аналізу результатів експериментального навчання з метою визначення динаміки росту рівня сформованості навичок володіння англійським мовленням для професійних цілей студентів економічних спеціальностей.

Для аналізу достовірності даних, отриманих у результаті експерименту, в роботі були використані методи математичної статистики. В якості вихідних даних використовувались показники рівнів сформованості навичок. Так для порівняння рівнів володіння навичками англійського мовлення у майбутніх економістів контрольної і експериментальної групи до і після експерименту був використаний статистичний критерій Пірсона. Цей критерій дає можливість зіставити два емпіричні результати і оцінити чи узгоджуються вони між собою.

Рівні сформованості термінологічних навичок до проведення експерименту

відображені у табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл студентів за рівнями сформованості термінологічних навичок до експерименту

Вид групи	Кількість студентів на відповідному рівні				Всього
	A2	B1	B2	C1	
контрольна	17 – 13,5%	98 – 77,8%	10 – 7,9%	1 – 0,8%	126 – 100%
експериментальна	18 – 14,8%	92 – 75,4%	11 – 9,0%	1 – 0,8%	122 – 100%

Порівняння розподілів студентів контрольної і експериментальної груп за рівнями сформованості термінологічних навичок до експерименту дає підстави для висновку, що їх розподіли приблизно однакові.

Для статистичного підтвердження відсутності відмінностей між контрольною і експериментальною вибірками скористаємось критерієм Пірсона (χ^2). Оскільки для рівня C1 тут і в подальшому характерним є мала кількість студентів (не більше трьох), то для коректних розрахунків $\chi^2_{\text{екс}}$ слід об'єднати цей рівень з рівнем B2. Розрахуємо значення $\chi^2_{\text{екс}}$ за формулою [1, с. 101], яка застосовується у разі вибірок різного об'єму:

$$\chi^2_{\text{екс}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=1}^3 \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}}$$

(формула 1)

де n_1 і n_2 – об'єми контрольної і експериментальної груп, Q_{1i} та Q_{2i} – кількість об'єктів контрольної та експериментальної груп, які потрапили до категорії відповідного стану досліджуваної властивості ($i = 1, 2, 3$, що відповідає рівням A2, B1 і об'єднаному B2 + C1).

Для зручності обчислень $\chi^2_{\text{екс}}$ створимо допоміжну таблицю (табл. 2).

Допоміжна таблиця для обчислення значення $\chi^2_{\text{екс}}$

Група	Кількість студентів всього	Кількість студентів з рівнем A2	Кількість студентів з рівнем B1	Кількість студентів з рівнем B2+C1
Контрольна	$n_1=126$	$Q_{11} = 17$	$Q_{12} = 98$	$Q_{13} = 11$
Експериментальна	$n_2=122$	$Q_{21} = 18$	$Q_{22} = 92$	$Q_{23} = 12$
Разом	$N=248$	$Q_{11}+Q_{21}=35$	$Q_{12}+Q_{22}=190$	$Q_{13}+Q_{23}=23$

Підставляючи значення відповідних змінних із табл. 2 у формулу (1), отримуємо $\chi^2_{\text{екс}} = 0,2$. Критичне значення критерію $\chi^2_{\text{кр}}$ знаходимо за таблицею Г [1, с.113].

Для рівня значущості $\alpha = 0,05$ і числа ступенів вільності, яке у нашому випадку дорівнює $\nu = 3 - 1 = 2$, $\chi^2_{\text{кр}} = 6,0$. Оскільки $\chi^2_{\text{екс}} \ll \chi^2_{\text{кр}}$, то це означає, що відмінності у розподілах студентів контрольної і експериментальної груп до проведення експерименту статистично не достовірні (однорідність вибірок).

Перевіримо однорідність вибірок (КГ і ЕГ), аналізуючи розподіл студентів за рівнями сформованості документаційних навичок до експерименту (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл студентів за рівнями сформованості документаційних навичок до експерименту

Вид групи	Кількість студентів на відповідному рівні				Всього
	A2	B1	B2	C1	
контрольна	21 – 16,7%	96 – 76,2%	8 – 6,3%	1 – 0,8%	126–100%
експериментальна	20 – 16,4%	94 – 77,1%	7 – 5,7%	1 – 0,8%	122–100%

Проводячи розрахунки аналогічно попередньому випадку (допоміжну таблицю тут і далі опускаємо), отримуємо $\chi^2_{\text{екс}} = 0,04$. Це значення виявилось ще у п'ять разів менше, ніж у попередньому випадку. Отже, і в цьому разі $\chi^2_{\text{екс}} \ll \chi^2_{\text{кр}} = 6,0$, що дає вагомі підстави для висновку про те, що вибірки однорідні.

Розподіл студентів за рівнями сформованості комунікативно-ситуаційних навичок до експерименту

Вид групи	Кількість студентів на відповідному рівні				
	A2	B1	B2	C1	Всього
контрольна	20 – 15,9%	98 – 77,8%	7 – 5,5%	1 – 0,8%	126–100%
експериментальна	22 – 18,1%	93 – 76,2%	6 – 4,9%	1 – 0,8%	122–100%

Обчислення $\chi^2_{екс}$ за даними розподілу студентів у КГ та ЕГ за рівнями сформованості комунікативно-ситуаційних навичок до експерименту (табл. 4) дає $\chi^2_{екс} = 0,2$ (як і для термінологічних навичок). Оскільки $\chi^2_{екс} \ll \chi^2_{кр}$, то відмінності між цими вибірками також статистично не значущі.

Розподіл студентів за рівнями сформованості термінологічних навичок після експерименту представлений таблицею 5. З цієї таблиці і гістограми видно, що після експерименту відбулася міграція студентів з рівня A2 на рівень B1 і з рівня B1 на рівень B2 як в КГ, так і в ЕГ. Проте ці зміни виглядають набагато істотніше в експериментальній групі порівняно з контрольною групою. Так, наприклад, якщо до експерименту різниця між КГ та ЕГ на рівні B1 становила лише 2,4%, то після експерименту вона вже становить 17,3%, а на рівні B2 ця різниця змінилась з 1,1% до 21,8%. З'ясуємо, наскільки ці зміни є статистично значущими.

Приєднуючи студентів з рівнем C1 до студентів рівня B2 і обчислюючи за

формулою (1), знаходимо $\chi^2_{екс} = 17,0$. Як і раніше, для рівня значущості $\alpha = 0,05$

і двох ступенів вільності $\chi^2_{кр} = 6,0$. Оскільки $\chi^2_{екс} > \chi^2_{кр}$, то маємо зробити висновок про статистичну значущість відмінності ЕГ від КГ після експерименту.

Навіть для рівня значущості $\alpha = 0,01$, де критичне значення критерію дорівнює

$\chi^2_{кр} = 9,2$, нерівність $\chi^2_{екс} > \chi^2_{кр}$ виконується з великим запасом.

Таблиця 5

Розподіл студентів за рівнями сформованості термінологічних навичок після експерименту

Вид групи	Кількість студентів на відповідному рівні				
	A2	B1	B2	C1	Всього
контрольна	10 – 7,9%	92 – 73,0%	22 – 17,5%	2 – 1,6%	126–100%
експериментальна	3 – 2,5%	68 – 55,7%	48 – 39,3%	3 – 2,5%	122–100%

Результати оцінки рівня сформованості термінологічних навичок володіння

англійським мовленням для професійного спілкування в експериментальній групі до і після навчання за авторською методикою показують, що після проведення експерименту кількість студентів, які досягли рівня В2, в порівнянні зі студентами, що мали цей рівень до експерименту, збільшилося на 30 %. Кількість студентів на рівні С1 збільшилася несуттєво (1,7%). Таким чином, основне покращення показників пов'язано з переходом студентів, які раніше знаходилися на рівні В1 на рівень В2 і, в меншому ступені, з переходом студентів з рівня А2 на В1.

У контрольній групі склалася інша ситуація. Кількість студентів, які перейшли на рівень В2 становить 15%. Практично без змін залишилися показники рівню В1 і С1 по відношенню до передекспериментального зрізу. Подібну ситуацію можна пояснити тим, що контрольна група продовжувала вивчення англійської мови за стандартною навчальною програмою, що сприяло формуванню відповідних навичок у студентів, хоча і з меншою ефективністю.

Розглянемо значущість відмінностей між КГ та ЕГ після експерименту за рівнями сформованості у студентів документаційних навичок. З табл. 6 ми бачимо, що, як і попередньому випадку, відбулася помітна міграція студентів з рівня А2 на рівень В1 і особливо значна – з рівня В1 на рівень В2, проте порівняно з попереднім випадком ці зміни порівняно з контрольною групою дещо менші. Так, наприклад, на рівні В1 різниця між КГ і ЕГ становить 13,1%, а на рівні В2 – 15,2%.

Розраховуючи $\chi_{\text{екс}}^2$ за даними табл. 6 (знову об'єднуючи рівні В2 і С1), отримуємо

$\chi_{\text{екс}}^2 = 10,6$. Оскільки $\chi_{\text{екс}}^2 > \chi_{\text{кр}}^2$ навіть для рівня значущості $\alpha = 0,01$, де

$\chi_{\text{кр}}^2 = 9,2$, то зміни в ЕГ порівняно з КГ виявляються статистично значущими.

Таблиця 6

Розподіл студентів за рівнями сформованості документаційних навичок після експерименту

Вид групи	Кількість студентів на відповідному рівні				
	А2	В1	В2	С1	Всього
контрольна	9 – 7,1%	97 – 77,0%	19 – 15,1%	1 – 0,8%	126 – 100%
експериментальна	4 – 3,3%	78 – 63,9%	37 – 30,3%	3 – 2,5%	122 – 100%

У результаті вивчення розробленого спецкурсу рівню сформованості документаційних навичок англійського мовлення В2 досягли 30,3% студентів експериментальної групи. Число студентів, які досягли рівня С1, склало лише декілька чоловік. Щодо контрольної групи, у студентів спостерігалось підвищення рівня володіння документаційними навичками англійського мовлення до В2 на 15,2%.

Аналогічна міграція студентів в результаті експерименту відбулася у випадку перевірки сформованості комунікативно-ситуативних навичок, проте у даному випадку

вона виглядає найбільш виразно. Так, наприклад, на рівні В1 різниця між КГ і ЕГ становить 28,6%, а на рівні В2 – 30,8% (більше, ніж удвічі, порівняно із сформованістю документальних навичок).

Таблиця 7

Розподіл студентів за рівнями сформованості комунікативно-ситуаційних навичок після експерименту

Вид групи	Кількість студентів на відповідному рівні				
	A2	B1	B2	C1	Всього
контрольна	7 – 5,5%	101–80,2%	17 – 13,5%	1 – 0,8%	126–100%
експериментальна	3 – 2,5%	63 – 51,6%	54 – 44,3%	2 – 1,6%	122–100%

Знайдемо, наскільки значущими стали відмінності між КГ та ЕГ після експерименту

за рівнями сформованості у студентів цих навичок. Розраховуючи $\chi^2_{\text{екс}}$ за даними табл.

7, отримуємо $\chi^2_{\text{екс}} = 29,9$. Знову, оскільки з величезним запасом $\chi^2_{\text{екс}} > \chi^2_{\text{кр}}$

навіть для рівня значущості $\alpha = 0,01$, то маємо визнати статистично значущими зміни,

які відбулися в ЕГ порівняно з КГ після експерименту.

Результати оцінки рівня сформованості термінологічних навичок володіння англійським мовленням для професійного спілкування в експериментальній групі до і після навчання за авторською методикою показують, що після проведення експерименту кількість студентів, які досягли рівня В2, в порівнянні зі студентами, що мали цей рівень до експерименту, збільшилася на 39,4 %. Кількість студентів на рівні С1 залишилась майже незмінною. Таким чином, основне покращення показників пов'язано з переходом студентів, які раніше знаходилися на рівні В1 на рівень В2 і, в меншому ступені, з переходом студентів з рівня А2 на В1. Можна зробити висновок, що це зумовлено не лише інтегративним характером навчальної програми та змістом дисциплін за фахом, але й значною кількістю завдань, які моделювали ситуації професійного спілкування, що дозволило студентам вирішувати комунікативні завдання професійного характеру використовуючи англійську мову як засіб іншомовної комунікації (участь у рольових іграх, проектах, дискусіях, вирішення проблемних завдань і т. п.).

У контрольній групі склалася інша ситуація. Кількість студентів, які перейшли на рівень В2 становить 13,5%, що лише на 8% більше в порівнянні з результатами констатувального експерименту. Подібну ситуацію можна пояснити тим, що контрольна група продовжувала вивчення англійської мови за стандартною навчальною програмою, що сприяло формуванню відповідних навичок у студентів, хоча і з меншою ефективністю.

Висновки. Таким чином, гіпотеза дослідження, згідно якої ефективність формування навичок володіння діловим англійським мовленням у студентів економічних

факультетів немовних ВНЗ буде вища за умови використання експерієнційно-інтерактивного підходу до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням, зокрема використання рольових ігор, тренінгів, проблемних ситуацій, які моделюють ситуації професійного спілкування англійською мовою й спрямовані на рефлексію студентів щодо власного особистісно-професійного розвитку отримала своє підтвердження шляхом проведення дослідно-експериментального навчання.

Література:

1. Грабарь М.И., Краснянская К.А. Применение математической статистики в педагогических исследованиях. Непараметрические методы. – М.: Педагогика, 1977. – 136с.
2. Матвеева К.С. Педагогічні умови ефективного формування навичок англійського мовлення студентів економічного профілю. Педагогічні науки, ХДУ. – 2010. – Випуск 56. – С. 337 – 342.
3. Матвеева К. С. Business Skills: навчальний посібник з англійської мови для студентів економічних спеціальностей. Навчальний посібник. – Миколаїв: ТОВ «Іліон», 2011. – 329 с.
4. Тарнопольський О.Б. Експерієнційно-інтерактивне навчання іноземної мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ: сутність підходу. // ХНУ – Вип.17. – Серія: Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. – Харків, 2010. – С.125-132.